

ZAKAJ NOVA KULTURNA USTANOVA

GLAS

SLOVENSKE
KULTURNE
AKCIJE

Mesečno poročilo. Izda-
ja tajništvo, Granade-
ros 61, Buenos Aires
LETO I. ŠTEV. 1
APRIL 1954

Ko smo zapuščali domovino, smo bili priče žalostnega razdejanja. Kulturni molk, ki so ga zaukazali revolucionarji, se je izpremenil v uničevanje kulturnih dobrin. Oni, ki povelju k molku niso sledili, so bili vendar ovirani pri svojem delu, saj je bila domovina razdeljena na koščke, ki so bili vsak zase hermetično zaprti in še tam je bil kulturni delavec vedno pod nadzorstvom okupatorja in partizanskega vohuna. Tako je beg v svobodni svet pomenil ustvarjalcu končno priložnost do svobodnega izživljanja svojih darov. V svetu se nismo vrgli najprej — kot nekateri prejšnji izseljenci — na ustanavljanje pogrebnih bratovščin, ampak na osnivanje tiska in kulturnih društev; celo tista združenja, ki jim je bil namen politično delo ali socialno skrbstvo, so kulturnemu ustvarjanju posvetila znaten del svojega prizadevanja.

Vzroki skromnega kulturnega življenja med nami

Vendar uspehi niso bili tolikšni, kot so jih vsi pričakovali. Prvi vzrok je pač v denarni revščini ustvarjalcev in sprejemnikov. Umetniki in znanstveniki so si morali poiskati svojim sposobnostim neodgovarjajoča telesna ali pisarniška opravila; ti in vsi drugi so si hoteli najprej zavarovati vsakdanji kruh. Ustvarjalec je izpolnil le majhen del svojih načrtov; uživalec se sicer ni odtegnil uživanju, toda uživati je hotel na najcenejši način. Časopis, revijo, zbornik, knjigo berejo skoraj vsi, toda publikacije gredo iz rok v roke in naklade so tako majhne, da se založbe vedno borijo z grozečimi izgubami.

So ustvarjalci, ki so si našli primerna mesta v tujini, pa jih služba tujcem preveč okupira, da bi

se mogli kaj več posvečati rojam; če so le-ti še brezbržni do njih, si jim niti ni treba delati težke vesti. So pa uživalci, ki jim je tujinska kultura kar dobra, ker je dostikrat plehekješa; zadovoljni so z mašinizirano „umetnostjo“ radia in kina, in če včasih ujamejo Tita na platnu ali v revisti in kakšno domačo pesem v kombinadu, so že zadostili pojemajoči zavednosti.

Tretji slab predpogoj za kulturno delo je različna usmerjenost, ki niha med vrhunskimi in ljudskimi stvaritvami; in med temi niha tudi okus sprejemalcev. Nekateri si nočejo dati muje, da bi došli kaj, kar ne spolzi samo od sebe skozi njihove možgane, oči in ušesa; drugi zametuje vse, kar je le za stopnjo nižje od njihove zmogljivosti. Kultura pa ni le vrhunska in ljudska, ampak oboje in še vse, kar je med njima.

Največji sovražnik pa je kompleks ne ravno manjvrednosti, ampak nepotrebnosti: Da se ne izplača za teh nekaj tisočev; da bodo že potem poprijeli, če pridemo domov; da itak ne vemo, kaj se v svetu godi in zato počakajmo, da se svetovna kultura izkristalizira.

Marsikaj se da izboljšati

Ali bo mogla Slovenska kulturna akcija vse te ovire premagati? V celoti morda ne, marsikaj pa ji mora uspeti.

Socialnega položaja ustvarjalcev nova družba bistveno res ne bo mogla izboljšati, nekoliko pa le. Iz svojih sredstev jim bo skušala nuditi vsaj malenkostno priznalno nagrado za njihovo delo. Vsak peon je bil svojega plačila vreden, samo kulturni delavci naj bi garal zastoj. Več kot v denarju bo mogla nuditi s svojim inventarjem, zlasti s svetovnimi revijami v čitalnicah in s knjižnico, da se bo v njej čutil ustvarjalec v svojem ambijentu, kjer ima pri roki pripomočke, ki jih za svoje delo potrebuje. Pri svojem članstvu pa bo dvigala spoštovanje do kulturnega ustvarjanja.

Še več, njen program je usmerjen prav v ustvarjanje najtesnejših stikov med kulturnimi producenti in občinstvom, da bo to „v delavnico njihovo zrla“ in tako samo doživljalo ne le sadove, ampak že potek ustvarjanja. Ustvarjalec bo pri tem mogel svoje prijatelje iz občinstva samo vzljubiti.

Težnja družbe je ustvarjati najboljše: Težnja je takšna, toda uspeh bo morda nekoliko skromnejši. S tem pa ni rečeno, da je treba delati samo za nekšno elito uživalec, za kulturne gurmane. Napaka naših prosvetnih organizacij doma pa je bila, da se je članom največkrat nudilo samo drugovrstno gradivo, češ da kaj boljšega ne dojamemo, ker je pretežko. Tako prihajajo Čankarji in Plečniki v splošno ljudsko last šele v drugi, tretji generaciji. Vsa kulturna prizadevanja, tudi najbolj skromna, naj dobijo v novi družbi ne kakšno organizacijsko centralo ali prosvetnega diktatorja, temveč svetovaleca in vir pripomočkov, ki jih vsi potrebujejo. Študij in gojenje ljudske kulture našega naroda sta med načrti družbe. Prav tu pa je potrebna selekcija zlasti tujih plev.

Z medsebojnim vzpodbujanjem bo izginila malodušnost pri enih in drugih. Družba hoče nuditi vpogled v hibe kulturnega dela v domovini in prav te hibe naj emigracija odstrani in popravi. Njeni ustvarjalci naj se zavedajo, da ne delajo samo za 5.000 tukajšnjih novih naseljencev, tudi ne samo za nekaj stotisoč zamejskih Slovencev, ampak za vse Slovenstvo v sedanjem in v bodočih rodovih; ob tej zavesti bo malodušnosti kmalu konec. Istemu cilju naj služi sodelovanje občinstva.

Z združenimi močmi bomo uspeli

Nekaj tega mora uspeti, lahko tudi vse, če bodo ljudje na eni in drugi strani na svojih mestih, če ne bodo iskali sebe ali svoj ožji krog, ampak edino le koristi skupnosti. S tem ni rečeno, da se osebnosti in ustvarjalne skupine ne bi smele uveljavljati. Nasprotno, toda le z delom, ne pa s težnjami, ki niso kulturne.

M. M.

POZIV IN PROŠNJA

Tajništvo Slovenske kulturne akcije potrebuje skupino fantov in deklet za tehnično-propagandni odsek. Kdor od mladih, idealnih ljudi bi hotel iz ljubezni do slovenske kulture na ta način sodelovati s tajništvom, naj se blagovoli javiti v naši pisarni Granaderos 61, Buenos Aires (Flores) pismeno ali osebno vsak dan od 7 do 15. Telefon: 66-0818.

PZ 676/1967

OBVESTILA

SPORED KULTURNIH VEČEROV ZA APRIL IN MAJ 1954

Vsi kulturni večeri, po umetniškem večeru dne 11. aprila, vsaj še 19 po številu, se bodo vršili v župni dvorani v Ramos Mejii in začneta ob 1½ 8 uri zvečer. Če bi za kakšno prireditev potrebovali večjo ali drugače primernejšo dvorano, bomo to vedno pravočasno sporočili. Večeri se bodo vršili ob četrtkih in tudi glede dneva v tednu bodo izjeme samo v izrednih slučajih.

Spored teh večerov je v načelu že določen. Objavimo ga pa lahko samo v toliko, kolikor imamo stvarino popolnoma pripravljeno in zagotovljeno. Če bi zaradi popolnoma nepredvidenih dogodkov kakšna točka kdaj odpadla, je vedno pripravljena snov, ki bo to točko nadomestila. Druge morebitne spremembe so možne samo v izpolnitvi in zboljšanju napovedanega sporeda. Spored za april in maj 1954 obsega sledeče prireditve:

29. 4. Sodobna likovna umetnost in glasba v Združenih državah Sev. Amerike. 6 filmov o slikarju Grantu Woodu, o ostalih modernih severnoameriških komponistih in predstavitev znamenitega zbora „Bachov Orfej“.

13. 5. Literarni večer: Motivi v sodobni svetovni književnosti. Recitacije izvirnih del z glasbo.

20. 5. Glasbeni večer: Ob petdesetletnici smrti Antonina Dvořaka. Predavanje o njem, izvajanje in razlaga njegovih kompozicij.

27. 5. Francoski srednji vek v umetnosti in življenju. Filmi o srednjeveškem otoškem mestecu Mt. Ste. Michelu, o katedralah v Chartresu in Rouenu, o kralju Ludviku XI. in njegovi križarski vojski in o posvetnem življenju, kot je izpričano v gotških miniaturah.

Filme bo spremljala kratka razlaga v slovenščini.

NAŠE PUBLIKACIJE

V svojem prvem poslovnem letu bo SKA izdala štiri številke leposlovno-umetniške revije. Revija ne bo prinašala poučnih spisov in družinskega gradiva, temveč izključno leposlovje, esej, kritiko in umetnostno-znanstvene članke, v sliki pa samo reproduk-

cije umetnin. — „Vrednote“, ki so v prvem letu izšle trikrat, bodo odslej izhajale enkrat na leto. Izbor stvarine bo sledil dosednji višini. — O obeh knjigah, ki ju izdamo tudi še letos, bomo poročali v prihodnji številki našega informativnega lista.

S KNJIŽNICO IN ČITALNICO

hoče SKA uresničiti zamisel pokojnega prelata dr. Odarja, ki je stalno vzpodbujal k osnovanju takšne ustanove. To seveda ne bo izposojevalna leposlovna knjižnica kot sta knjižnici Društva Slovencev in Hladnikova v Lanusu. Naša knjižnica si bo s časom nabavila vodilna svetovne umetnostne in znanstvene revije, poleg tega pa takšne knjige iz domovine in tujine, ki zanimajo predvsem kulturnega ustvarjalca in so mu tudi nujno potrebne, če hoče s pridom tukaj nadaljevati svoje kulturno delo. Lastnike takšnih knjig bomo naprosili, naj jih za nekaj ali dalj časa posodijo knjižnici, da se morejo interesi z njimi seznaniti; ostale pa bodo te knjige last sedanjih lastnikov. Knjige pa, ki so lažje dosegljive in trajne uporabnosti, bomo skušali tudi nabaviti. Ne bomo se pa pečali s izposojevanjem leposlovnega in poučnega berila. Tozadevno bomo samo podpirali že obstoječi knjižnici.

ŠOLE IN TEČAJI

Precej je med nami mladih ljudi, ki se ukvarjajo s slikarstvom in kiparstvom. Tem hočemo preskrbeti sistematičen poduk v umetniški šoli. Tak poduk mora biti individualen, po sposobnosti in napredku ljubitelja. Mora temeljiti tak poduk tudi v domači tradiciji, kajti mi ne živimo v kakšnem svetovnem umetnostnem središču, ki bi moglo slovensko umetnost oplajati. Nekateri naši amaterji so dosegli že visoko stopnjo znanja; tem ne bo več potrebno nuditi tehničnega šolanja, pač pa specializacije v umetniškem stiku s priznanimi mojstri. To je vedno koristno. Spominjamo le na primere iz naše umetnostne preteklosti, ko so že priznani umetniki hodili v delavnice velikih mojstrov (Jurij Šubic, Petkovšek, Kobilca, Tratnik itd.).

Z idejo glasbene šole se že dalj časa ukvarja „Gallus“. Hočemo njegovo zamisel podpreti z vsemi svojimi močmi in mu priosno-

vanju in vodenju glasbene šole pomagati.

Že večkrat so bili načrtovani poskusi za ustanovitev **dramatične šole**. Zavedamo se, da je poleg petja dramatika najuspešnejše kulturno-vzgojno področje slovenskega izseljenstva. Dramatična šola ne bo imela namena vzgajati kader igralcev za Slovensko kulturno akcijo, ampak hoče izobraziti ljubitelje gledališkega ustvarjanja za vse obstoječe in morda še nove gledališke družine, če bi se kje osnovala. Tudi tu bodo morda potrebni posebni tečaji kot za govorno tehniko, inscenacijo itd.

TELEVIZIJA

SKA ima v načrtu nabaviti si najmodernejši televizijski sprejemnik, ki pa bo članom brezplačno razpoložljiv vedno in izključno za gledanje in poslušanje umetniških in drugih izrazito kulturnih prenosov. Za plehke vsakdanje prenose naš sprejemnik ne bo služil. Le v izrednih primerih važnih dogodkov se ga bodo interesi lahko poslužili tudi izven kulturnih oddaj, toda v teh primerih le proti odškodnini.

VABILO K VČLANJENJU

Vabimo rojake v velikem Buenos Airesu, da postanejo redni člani naše družbe. Članarina znaša 10 \$ mesečno, štirje nadaljni člani ene družine plačajo skupno le eno članarino. Člani imajo pravico do brezplačnega obiska vseh družbinih prireditev, do 25% popusta pri vseh naših publikacijah ter do brezplačne uporabe družbine knjižnice in čitalnice, ki sta v osnovanju. Današnja vstopnina se vračuna v članarino vsem, ki želijo postati člani. Prijave članov sprejema „Slovenska kulturna akcija“, Granaderos 61. Buenos Aires, telefon 66-0818. Lahko pa se prijavite že na uvodnem „umetniškem večeru“ s tem, da izpolnite in pri izhodu oddaste prijavo, ki je vključena v program.

Slovenska kulturna akcija

K VPRIZORITVI ODLOMKA „IGRALEC IN MILOST“

HENRI GHEON, pisatelj, pe-
nik, dramaturg, režiser, igralec,
„nesmrtnik“, se pravi: član fran-
coske Akademije Znanosti in
umetnosti in — konvertit, je po-
leg Paul Claudela in Henri Bro-
chet-a najmočnejši predstavnik
nove, pozitivne struje v svetovni
dramatiki, ki bi jo lahko označili
za „prerod gledališke umetnosti“,
hkrati pa za — katoliški teater
XX. stoletja. V nasprotju s Clau-
delom, ki v samem sebi poišče
in tudi najde pravilni, krščanski
odnos pesnika-ustvarjalca do oko-
lja, v katero svoje drame postav-
lja, Gheóna ne zanima njegov
lastni duševni svet; odgovor na
vekovito Claudelovo vprašanje:
„Je li življenje namen živeti?“
išče in zanesljivo najde v svetu,
ki ga obdaja, v ljudeh, ki ob njem
živé, v okolju, sredi katerega
ustvarja, v vesoljnem svetu, ki
mu skuša sredi kaosa in bolečin
najti jasno in nezmotno pot. Sam
oznanja: „Ne zanima me, kdo
sem. Zanima me, kdo je, ki ga
srečujem na ulici, v tovarni, v
uradu, v življenju na sploh. Te
zaznave so vir in snov moje
umetnosti!“

Gledališki odsek Slovenske kul-
turne akcije predstavlja na svo-
jem prvem javnem nastopu prav
zato Gheónovo največje, lahko bi
rekli življensko delo — misterij
„Le Comédien et la Grâce —
Igralec in Milost“, ki je ne le
umetnina najvišje vrste — čast je
delala največjim svetovnim odrom
od Pariza, Londona, Prage, mimo
Berlina in Madrida — marveč še
vse bolj apologija večno žive
gledališke umetnosti, ki po Ham-
letovo „... drži zrcalo življe-
nju“, ali po Lessingovo ustvarja
„als ob — kakor, da bi bilo“. V
odlomku, ki ga predstavljamo na
Umetniškem večeru 11. aprila,
nam je igralec in svetnik Genezij
vse več kot zgodovinska oseba:
na kvišku segajoči slovenski dra-
matiki, ki se skuša obogatiti s
pozitivnimi zaznanji moderne sve-
tovne dramatike, je simbol, ki je
po svojih krščanskih osnovah
hkrati tudi temelj in zanesljivo
poročstvo vsemu njenemu delu in
prizadevanju.

IVAN PREGELJ: AZAZEL

V drugi polovici julija uprizori
gledališki odsek v režiji in pri-
redbi Marijana Willemparta dra-
mo Ivana Preglja „Azazel“.

SPORED UMETNIŠKEGA VEČERA NA CVETNO NEDELJO DNE 11. APRILA 1954 OB 18. URI

I.

SLOVENSKA POKRAJINA

Razstava slik iz tukajšnjih zasebnih umetnostnih zbirk.

II.

MISEL, MELODIJA IN KRETNJA

1. Govor predsednika SKA g. Rude Jurčeca.

2. Lojze Geržinič:

BALADA O MATERI

Dramska kantata na besedilo Jeremije Kalina iz „Ve-
like črne maše za pobite Slovence“ za soliste, ženski
pevski zbor, ženski recitacijski zbor in klavir.

3. Gojmir Krek: Slovanski capriccio;

Benjamin Ipavic: Fantazija po napevih Jenkove
pesmi „Naprej“.

Klavir: prof. Ančica Kralj.

4. Iz trdnih temeljev — kvišku! (Marjan Marolt).

5. Henri Gheón:

Drugo dejanje iz misterija

IGRALEC IN MILOST

v pesniškem prevodu Nikolaja Jeločnika.

Vstopnice s podrobnim programom prireditve (po 10, 8, 6 in
4 pese) se dobe v predprodaji v papirnici Sv. Julija, Victor
Martínez, in na Granaderos 61 (Flores) vpisarni Slovenske
kulturne akcije.

Priporočamo oskrbitev vstopnic v preprodaji, ker je njih pro-
daja na kraju prireditve otežkočena.

SEZNAM SLIK NA UMETNOSTNI RAZSTAVI

Starejši mojstri:

Rihard Jakopič:

1. Kamnitnik. Pl., o.
2. Škofja Loka. Pl., o.
3. Triglav (motiv). Pl., o.

Matija Jama:

4. Pri Savi. Pl., o.
5. Begunje. Pl., o.
6. Sava. Pl., o.

Saša Šantel:

7. Ljubljana. Grafika.

Generacija po 1. svetovni vojni:

Božidar Jakac:

8. Dolenjska pokrajina. Pastel.

Novejši mojstri:

Rajko Slapernik:

9. Fužine. Pl., o.

France Pavlovec:

10. Sava s Šmarno goro. Pl., o.
11. Medno. Pl., o.
12. Slovenski pejzaž I. Pl., o.
13. Slovenski pejzaž II. Pl., o.

Franc Mihelič:

14. Haloze. Pl., o.
15. Ptujška gora. Pl., o.

Lojze Perko:

16. Notranjska senožet. Pl., o.

Bara Remec:

17. Vrbsko jezero. Pl., o.
18. Trst I. Pl., o.
19. Trst II. Pl., o.
20. Tržaško predmestje. Pl., o.

Ker je razstava odprta samo eno
uro pred umetniškim večerom,
priporočamo nje obisk že ob 17.

BALADA

O MATERI

Iz Jeremije Kalina „Črne maše“

V Geržiničevi uglasbitvi v obliki dramske kantate se bo izvajala prvič na umetniškem večeru v nedeljo 11. aprila 1954 v Buenos Airesu.

Vstala je mati,
v sanjah zaslišala je jok sina,
na šipo je potrkala mesečina,
njegovi prsti — nekoč mesnati:
kost.

Vstala je mati, vstala,
k oknu stopila —
kaj bi sina se bala?

Mesečina se je nagnila
nad bližnji gozd.

Prst na koščeni roki
kaže k jelki visoki:
na njegov znak
se dvigne okostnjak
pri vrhu korenin:

Sem tvoj sin.
Bojim se volkov.
Tu me dobiš... —

in je razpadel znov
navznak.

Mesečina je ugasnila v mrak.

Okno je zaprl piš.

Moj sin, moj sin, kako naj te
prinesem domov,
ko sta pa vas in groblje plen
sovražnikov.

In vzela je pisano ruto, v kateri
s proščenj
nosila je lectarske srčke sinu,
in preden je svetli dan v gozdu
zasinil,

bila je ob jelki in grebla glen,
s solzami dvigala za kostjo kost,
polagala v ruto svojo srčno
skrivnost.

Tresoč se zavezala ruto zakmašno,
o kot da zabila je sina v krsto!
Postavi se sama — kot v dolgo
vrsto —
napravi križ, začne z vero...
očenašem

in spusti se po grapastem žlebu
k pogrebu
sina...

Kot sveča voščena je prva jasnina,
(pogrebei-mušice se gnetejo k culi)
stopa čez jaso, od solz orošeno,
(srna, ki z grma brstje muli,
zajoka in od daleč gre za ženo),
zadeva se ob šope pelina na poti
(bogomoljka s sklenjenimi dlanmi
jo zmoti),

še zadnjič spusti se po travnatem
bregu
(zajček se ustavi pobožno na begu
in zbeži plašno...)

o, kot da nosi na Brezje romarsko
brašno,

z očmi — kot na molku s prsti —
na sinovi krsti...

težka pot, da pred vasjô
ob Razpela počine:

Moj sine, moj sine,
kako hudô!...

Prav tedaj zavijejo tam okrog
Italijanje,
hočejo ji culo odpreti.

O Jezus sveti!
visoko jo dvigne do Kriščevih nog
kot povzdigovanje.

— — —
Ni težka, ne more biti kaj prida!

— — —
Pusté jo, starko, samo na sveti...

Prinesla je krsto do cerkvenega
zida.

Ob dedovskem grobu izkoplje jamo
s prsti,
kost za kostjo položi vanjo povrsti,
z blagoslovljeno vodo jo pokropi —

in v gozd se vrne po nove kosti...

Zvečer je že ves sin pod križ
zagrebén.

Nič več ji mesec ne hodi v sén.

Vsak dan pokleka na groba okvir:

O Bog, daj sinu in meni Svoj Mir!

— — —

Vodstvo slovenske kulturne akcije se vsem sodelavcem uvodnega umetniškega večera iskreno zahvaljuje za njih predragoceni doprinos in jih prosi, da tudi v bodoče s tolikim umevanjem in požrtvovalnostjo dajo svoje ustvarjalne sile na razpolago. Prav tako pa se zahvaljujemo tudi vsem udeležencem in jih vabimo, da se prijavijo med redne člane Slovenske kulturne akcije ter da se pridno udeležujejo četrtkovih večerov. Z združenimi močmi in žrtvami dvigajmo našo kulturo; s tem bomo obogatili tudi naš narod in njegovo vero!